

Mungialdeko b e r b a k

Mungiaiko
ikastetxeak

MUNGIA
UDALA *astiane*

Sarrera

Publikazio txiki honen helburua gure ondarearen parte bat batu eta gazteei zabaltzea izan da, hain zuzen bere, Mungialdeko berbak. Gaur egun letra idatziaren gizartean bizi garanez, emoten dau idazten ez danak ez daukala izaterik; halanda bere, gure eskualdeko berbeta honetan badira hainbat eta hainbat hitz, normalean idazten ez doguzan arren, berbaz egunero-egunero erabilten doguzanak. Berba horreetariko batzuk batzea izan da gure asmoa, ez hiztegi bat egitea. Ez, ez da hiztegi tradizionala: batetik, zerrenda honetan danatarik aurkituko dozu (izenak, estruktura gramatikalak, adibideak...) hiztegi arruntak baino kaotikoa da; eta bestetik, asko bere asmo apalagokoa da, ikasle eta irakasleei interesgarri iruditu jakezan berba batzuk baino ez dozuz aurkituko orriotan, asko eta asko falta dira. Izan bere, azkenengo orrialdeetan ikusiko dozunez, "Mungialdeko berbak" ez da hiztegi itxia, zerrenda idegia baino, norberak osatu eta aberastu beharrekoa.

Zure ekarpenak bialdu gura badeuskuzuz, idatzi helbide honetara: euskera@mungia.org.

Egileak

Testua: Mungiako Ikastetxeak (Bentades Ikastetxea, Larramendi Ikastola, Laukarizko Ikastetxea, Legardalde HI eta Mungiako Institutua) eta Mungiako Udala.

Marrazkiak: Kontxi Garai (Legardalde HI)

ZELAN IDATZI?

ZELAN ESATEN DOGU?

ESANGUREA

ESANGUREA

ABAZUZ(e)A

ABASUSEA

Inetasia,
txingorra,
kazkabarra.

ABROZIDU

ABROSIDU

Aspertu, gogaitu; gaztelaniatik dator, "aburridu" bezala. "Abroziduten egon=ernegetan egon". "Abroziduten nago, ez dakit gai hori gaintituko dodan ala ez".

ADABU(A)

ADAGUE,
ADABUE

Petatxua, adabakia...azken horren aldakia izango da.
"Horrentzako adaburik ez dozu topauko"=hori ezin izango dozu izkutatu edo disimulatu.

AFRUNTU(A)

AFRUNTUE

Jazarria, ekaitz-haizea. "Etxearen alde hori afruntuan dago eta ez da egokia aterpea egiteko bertan".

AGIRAKA EGIN

AGIRIKE EİÑ

Errieta egin, hasarre egin. "Ez egin agirikarik, ez dot apurtu eta".

AHUSPEZ

EUSPES

Ahoz behera. "Ahuspez lo egiteko ohitura dauka Mikelek".

AIDA!

AIDA!

Behi-aziendei aurrera egiteko esateko interjekzioa. Aurrera! Tira behia!

AIKO!; AIKO HOR!

AIKO!; AIKO HOR

Hara! Horra hor!
Harridura; bakarrik zein esaldi barruan erabili daiteke: "Aiko hor nor etorri dan", "Aiko inuzentea!"

AKABO

AKABO

Ez dago zer eginik!, ez dago ezer egiterik! "Ez badeutsagu alkarri laguntzen, akabo!"

AKABUAN

AKABUEN

Azkenean, atzenean, amaieran. "Gogo handia euki dot, baina akabuan ez naz joan".

AKORDUAN EUKI

AKORDUAN EUKI

Gogoan euki, gogoratu, gomutatu. "Ondo akorduan daukat hona lehenengoz etorri ginanean".

ALOGER(A)

ALOGOREA,
ALABORA

Lansaria.

ALOGERAKO(A)

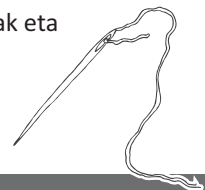
ALOGOREKOA

Inork ordainduta behar egiten dauena.
"Alogerakoa etxean sartzea akabu santua da".

ALBANDORRATZ(A)

ALBANDORROTZA,
ALBONDORROTZA

Orratz luzea, gauza gogorak eta lodiak jostekoa (zakuak, koltxoiak...).

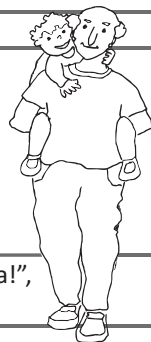
ZELAN IDATZI? ZELAN ESATEN DOGU?

ESANGUREA ESANGUREA

ALBATE(A)	ALBATEA	Gortako atea, albo batean dagoana.
ALBAINU(A)	ALBIÑUA	Firua. Arabiar jatorrikoa izan leiteke. "Albainu siku barik": busti-busti eginda, meleta, hondatuta.
ALBOROKE(A)	ALBOKEA ABORKEA ALBOROKEA	Auzo lana egin ondoren egiten dan jana, mesedea jaso duenak ordaintzen dauena. Mesedea ordaintzeko modu bat.
ALDESTAIO	ALDESTAIO ALDESTAIRO	Dana txarto egiten dauenari esaten jako, ordena bakoa. Desastrea. "Aldrebes jaió" izan leiteke berba honen jatorria.
ALMANDRONGILA(K)	ALMANDRONGILLEK, ALMONDRONGILLEK	Okela-pelotatuak (jatekoa). Garri bueltan sortzen diran okelei bere esaten jake.
ALPER-HARRI(A)	ALPER-ARRIE	Soloa lisatzeko eta gogortzeko erabilten dan harri biribila. Errepideetan erabilten dan makinari "txilindro" esaten jake.
AMATATU, AMATAU	AMATAU, AMATEU	Itzali. Gaztelania zaharretik, "amatar" berbatik etorriko da seguru antzean.
AMORRU(A)	AMORRUA	Haserre bizia, gorrotoa, etsipenaren seinalea. Zeozer amorratuta egin, jan, irakurri...: gogo itzelagaz egiten danean esaten da.
ANBULU(A)	ANBULUE	Troinua, korapiloa.
ANDAPULANO	ANDAPULANO	Momentu egokian agertzen dana. "Aipatu eta andapulano atean".
ANDEROLE(A)	ANDAROLEA, ANDEROLEA	Andaria. Enterru edo hileta baten hilkutxa edo kajea eroaten dauenari deritxo.
ANDRADA	ANDRADA	Iraina da, ez dauka esanahi zehatzik. "Isilik hago, andrada hori".
ANDRA-HAIZE	ANDRAISEA	Ipar-haizea.
APUR(RAK)	ANPURREK	Ogi-zaborrak, ogi-birrinak.
ANTIOJU(AK)	ANTIJUEK	 Betaurrekoak.
ANTOJUGARRI(A)	ANTOJUGARRIE, ANTOJAGARRIA	Nazkagarria, nazka emoten dauena. "Antojugarria zara"
APAREJU(A)	APARAJUE	Pertsona batzuei deitzeko erabilten da, elementu onak ez dirala esateko. "Apareju ona eginda zagoz zu", "Apareju ederra hori".

ZELAN IDATZI?**ZELAN ESATEN DOGU?****ESANGUREA**
ESANGUREA

APARAU	APAREU	Erdi-erdian jo, azartau.
APATXAK	APATXAK	Animalia batzuen hanka puntak (astoa, behia, ardia, etab). Pertsonen oinei bere esaten jake lohi-edo egon ezkeru.
APATX	APATXI APATXE	Jesarri (ume hizkeran). "apatx egin hementxe".
ARATINIK	ARATIÑIK ARATIÑES	Itxunduta, gora adi. Ahuspez berbearen kontrakoa. "Aratinik jausi".
AREAN	AREAN	Zeozer, zerbait. "Arean bere ez"= bapere ez, ezer bere ez. "Arean bai"= zeozer-zeozer bai. Areantxu.
ARMIN/ARBIN	ARMIÑ, ARBIÑ	Egonezinik, urduri, haserre. "Arbin dago"
ARMOZU(A)	ARMOSUE ARMUSUE	Gosaria, barauskarria.
ARRAKAD(e)A	ARRAKADEA	Belarritakoa.
ARRAKAL(e)A	ARRAKALEA	Urratua, pitzadura, artesia.
ARREKIKILI	ARREKIKILI	Pertsona batek bestea lepoan edo txikoan daroanean. Arretxiko.
ARTEAK HARTU	ARTEAK ARTU	Lasaitu. "Hartuizuz arteak, andrea!", "Arteak hartu ezinik dago".
ARTZ(e)A	ARTZEA	Bahea. Indabak garbitzeko egurrezko tresnea.
ASAGO	ASAO, ASAU	Urrun, urruti. "Asago barik= paraje".
ASTEGUN(A)	ASTAGUNE, ASTEGUNE	Laneguna. Jai ez diran asteko egunak. "Asteguneko erropak jantzita joan zan jaialdira".
ASTELEHEN(A), MARTITZEN(A), EGUAZTEN(A), EGUEN(A), BARIKU(A), ZAPATU(A), DOMEK(e)A	ASTELEHENA, MARTITZENA, EGUASTENA, EGUENA, BARIKUE, ZAPATUE, DOMEKEA	Asteko egunen izenak.
ASTO(A)	ASTOA	Euskarri mota bat.
ASTOPOTRO(A)	ASTOPOTROA	Astokiloa, astopetrolioia.
ATARTE(A)	ETARTEA	Sarrerea, portalea.

ZELAN IDATZI? ZELAN ESATEN DOGU?

ESANGUREA ESANGUREA

ATAZ(e)A	ATAZEA	Eginbeharreko astuna; ardurea. "Zelango atazea!", "Ataza bategaz biak egingo dodaz", "Atazea kendu".
ATOAN	ATOAN	Momentuan, laster baten.
ATSOKERIA	ATXOKERIE	Zaharraren koplak. Atso-ipuina.
ATZEKOZ AURRERA	ATZEKOS AURRERA	Aldrebes, kontrara, alderantziz; atzekoa aurretik iminita.
AURBEHER(e)A	EURBEREA, AURBEREA	Aldapa behera, aldasbehera. "Jatatik behera aurbehera itzela dago".
AURKI	AURKI	Antza, antza danez, nonbait. "-Auzokoari loteriak urten ei deutso. -Bai aurki".
AURKI(A)	AURKIE	Jesarleku txikia.
AZKENEAN	ASKANE(A)N	Partikula berezia. Azkueren hiztegian honakoa agertzen da: "azkanen buruan": al fin y al cabo; "halanda bere"ren parekoa bere izaten da, baina espresibididade handikoa. "Erosi hainbat erosi dogu, baina nik neuk ez dot ekarri dirurik, eta zeuk bere ez daukazu, azkanean!"
AZPIKOZ GANERA	ASPIKOS GANERA	Aldrebes, kontrara, alderantziz.
AZPIR(e)A	ASPIREA	Arto-uruna, taloa eta abar gordetako altzaria.
AZUNBRE(A)	ASUNBREA	Litro biko neurria, esnea neurtzeko sano erabilia. Hortik dator "kuartillo eta erdiko botila"ren neurria: laurdena = litro erdi eta honen erdia 250 cl, guztira 750cl.

BAKEZKO(A)	BAKESKOA	Ona, baketsua. "Horreek zaratok ez dira bakezkoak".
BARAGARRI(A)	BARAGARRIE	Barregarria, desegokia.
BARAND(e)A	BARANDEA	Balkoia, erropak sikatzeko kordela.
BARAUSI(A)	BAROSIE	Armozua, gosaria. Barau hausi=des-ayuno.
BARRABAS(A)	BARRABASA	Demoninoa, bihurria. "Horrek ume horrek barrabasak daukaz".
BARRIKETAN	BARRIKETAN	Berbetan, esamesaka.
BARRUNTATU, BARRUNTAU	BARRUNTAU, BARRUNTEU	Asmau, entzun, igarri, sentidu.
BEGI-NABAR(RA)	BEGINABARRA	Kolore argiko begiak dituana. Begi-zuria.
BEGIRA EGON	BEGIRE EGON	Zain, itxaroten egon. NOREN kasuan erabilten da: "Amaren begira nago".

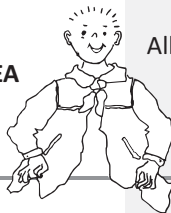

ZELAN IDATZI?

ZELAN ESATEN DOGU?

ESANGUREA
ESANGUREA

(BEHI) ANTZU(A)	(BEI) ANTZUE, (BEI) ANTZITUE	Esnerik emoten ez dauen behi sikatua. Umerik barruan ez daukana. Antzurik dago=barruan umerik ez daukana.
BEILEGI(A)	BELLEIE, BALLEIE	Horia. Beilegizta=beilegi antzekoa.
BELU	BELU	Berandu. Belu barik=laster.
BERESI(A)	BERESIE	Era guztietako arbolak eta landarak hazten diran lekuari deritxo. Berez hazia. Gaztelaniazko "jaral"edo "jaro".
BINKE!	BINKE!	Inork esan dauenari arrazoia emoteko esakunea. Bai horixe!
BIHORKAD(e)A	BIORKADEA	Gorputz atalen baten okerdura, bihurritua. "Bihorkadea egin dot orkatilean".
BIRO(A)	BIROA	Hegaztien samea. Pertsonentzat bere zabaldu da. "Birotik heltzen badeutsut". "Biroa bete"=jan
BITS(A)	BITZE	1) Aparra; likido gehienek eukiten dabe. "Bits-ura=jaboi-ura". 2) Esnegaina edo esne-telea. 3) Adurra. "Adurra dariola dagoz umeari adi".
BITZUK	BITZUK	"Batzuk"en plurala. "Batzuk goitik datoz, beste batzuk behetik eta bitzuk udaletxearen aurrean elkartuko dira." "Biak" berbea indartuta.
BOGAD(e)A	BOGADEA	Erropa multzoa, garbirik harakoa edo garbitzeko dagoana.
BOTA AHALA	BOTAALA	Bota eta bota (euria adibidez). "Goizaldean euria bota ahala izan da".
BRINTZ(e)A	BRINTZEA	Zerbaiten zati txikia eta bereizia. "Brintzea (arantzea) sartu dot atzamarrean", "brintzea lotu jata hagin artean".
BRUS(A) BURRUS(e)A	BRUSE BURRUSEA	Alkondara luzea eta zabala, ganetik eroaten dana. (Janzkera tradizionala, gaur egun feria edo jai egunetan erabiltzen dana). Gazteleraizko "blusa" berbatik dator.
BURDUNTZALI(A)	BURDUNTZALIE	Koilara handi-handia, kazoa, kutxera.
BURUTO	BURUTO	Buru handia daukana, tamainuz eta izakeraz.
BUZTARRI(A)	BUSTERRIE	Idiak lotzeko tresnea.

ZELAN IDATZI? ZELAN ESATEN DOGU?

ESANGUREA ESANGUREA

DANDARREZ	DANDARRES	Narras, arrastaka, tatarrez.
DAN GINOAN	DANGIÑOAN	Zeozar (leioa, atea) ahal dan beste zabaldu, idegi edo bete. "Atea dan ginoan dago zabalik".
DERDITXADU(A)	DERDITXEDUE	Ugari, asko. "Euri zaparrada derdixadua egin dau hemen".
DINDIRRI(A)	DINDIRRIE	1) Erdi soltuan eta dandarrez eroten dan zeozaren zati bat. 2) Gorputz atalen batetik ateratzen dan likidoa. "Behiak dindirria botaten dau txahala egin aurretik".
DURDURA-BEDAR(RA)	IURDURE-BEDARRA	Migurea. Gaztelarazko "muérdago".
DURUNDU(A)	DURUNDUE	Zaratea. Durundia, oihartzuna. "Buruko durunduak egonezin itzela egin deust!"

ERATSI	EDATZI, ERATZI	(Behiak, ardiak, ahuntzak...) jatsi, batu. "Jatsi, arazi= e-ra-tsi". Gaztelaraz "ordeñar".
EKINEAN	EKIÑEAN	1) Jo eta ke aritzea. "Ekinean dabil". 2) Txarto esaten, esamesaka. "Gazteak gurasoakaitik ekinean ibiltzen dira".
ENBATA	ENBATA	Lainoa, zarragoza.
ENTRAM(e)A	ENTRAMEA	Jateko gogoa, apetitua. "Horrek dauka entramea!"
EPERTERRE(A)	EPERTERREA	1) Eperdi errea. 2) Pertsona larria, geldi egon ezin dana.
ERDU. ERDUZE	ERDU. ERDUZE	Etorri zaitetz. Etorri zaitetez.
ERLUZETAN	ERLUXETAN, ERLUSTEN	Garbi-garbi. Dirdiratsu, brillutan.
ERNEGATU, ERNEGAU	ERNEGATU, ERNEGEU	Larritu, estutu, haserretu.
EROSTA	EROSTA	Aienea, kexua, alaraua. "Txakur erostak entzun dodaz gauean".
ERRABIO EGUNA	ARRABIO EGUNE	Inauteri egunari esaten jako. "Día de hacer rabiar".
ERRALDE(A)	ERRALDEA	5 Kg-ko neurria. Animaliak pisatzeko erabilten da. Pertsonakaz bere erabilten da (irudi metaforikoa). "Horrek ez dau erralde askorik". Arroa=Ganadua pisatzeko erabilten zan 12,5 kilo pasatzeko neurria. Lekutik lekura aldatu egiten da.
ERREBESU(A) ERREBESA(T)U	ERREBESUE, ERREBASUE ERREBESEU, ERREBASAU	Bota, ok(a) egin, gonbitau. "Kotxetik urten dauenean errebesuka hasi da".

ZELAN IDATZI?

ZELAN ESATEN DOGU?

ESANGUREA
ESANGUREA

ERREKADU(AK)

ERREKADUEK

Erosketak, mandatuak.

ERRIETAN

ERRIETAN

1) Burrukan. Errietan egin, ibili, hasi...
2) "Errietan egin" Agiraka egin, haserre egin.

ESKANDALU(A)

ESKANDALUE

Asko, exajerazinoa. "Zenbat lagun batu zarie? Eskandalua!"

ESKASTU

ESKASTU

Gitxitu, urritu, mehatzu. Gaztelaniazko "escaso" berbatik dator.

EZKARATZ(A)

ESKATZA

Sukaldea, suetea.

EZKERO

ESKERO(N)

-ez gero, baldin ba-.

ESKUSAU(A)

ESKUSADUE,
ESKUSAUE

Komuna.

ESTADUAN EGON

ESTADUEN EGON

Haurdun egon. Gaztelaniaz "estar en estado de buena esperanza" esaten da.

EZAGUN(A)

ESUNE

"Ezagun dozu aurpegian lo askorik egin ez dozuna!"

EZAGUN IZAN

ESUN IXEN

ETXATZE(A)

ETZATZEA

Baserriaren atzeko alde. Zeozer hankaz gora dagoanean bere esaten da: "Hau da etxatzea!!"

EUTSI

ETZI, AUTZI

Hartuizu.

EZO

EZO

Heze, busti, ezko, umel.

FALTRIKER(e)

PARTIKEREA,
FARTIKEREA

Poltsikoa.

FATXAD(e)A

FATXADEA

Itxurea. "Horrek dauka fatxadea!"

FIGUREA

FIGUREA

Itxura txarra edo eskasa: "Hori da daukazun figurea"

FRANKO

FRANKO

Asko, ugari.

FUSTE(A)

FUSTEA

Ganorea, sustantzia, sustraia, trentina. "Horrek ez dauka ez usterik eta ez fusterik".

GALBAN(e)A

GALBANEA

Alperkeria.

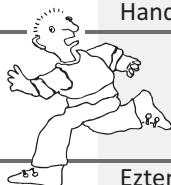
GALANT(A)

GALANTA

Handia, nagusia.

GALAPAN

GALAPAN

Karraderan,
korrika,
andaran.

GAN(e)A

GANEA

Ezten, akuluaren puntako untzea.

GANEAN

GANEAN

"Ganean" formaren aldakia.

GANOR(e)A

GANORA

Sustantzia, trentina. Ganorabakoa=sustantziarik ez daukana.

GARANDU

GARANDU

Aletu, bihitu. "Indabak garandu".

ZELAN IDATZI? ZELAN ESATEN DOGU?

ESANGUREA ESANGUREA

GARAITIKOAK	GARITAKOAK, GARITXEKOAK	Gainontzekoak, ganerakoak. "Garaitu" aditzak jatorri bera dauka.
GARAU(A)	GAROA	1) Azaleko tundurra, gatxa. 2) Alea. "Berakatz garoa. Mahats garoa. Arrautza garoa".
GARO(A)	GAROA	Goizeko lanbroa, bedarra bustiten dauena.
GARRAZTUTA	GARRASTUTE	Alperrik galduta (edariak: ardaoa, esnea...).
GATZUN-ASK(e)A	GASUN ASKEA	Txarriaren okelea gatzetan gordeteko lekua.
GAUZAEZTAN(A)	GAUESTANA	Ganorabakoa, ezertarako gauza ez dana.
GEDARREZ /DEADARREZ	GEDARRES	Deika, oihuka, agirika, errietan.
GESU BATEN	GESU BATEN, GEISU BATEN	Laster, laster barru.
GINARR(e)A	GIÑARREA	Erratza.
GIRRIK(e)A	GIRRIK(e)A	Oihu (izatez, txarrien, zaldien oihua da, baina zabaldu egin da beste eremu batzuetara).
GIZALAN(A)	GISELANA	Azalera neurtzeko unidatea. Gizalan 1 =380m2 inguru. Gaztelaniazko "peonada".
GOBERNAU	GOBERNAU	Kargu egin, jagon, hazi. "Nork gobernauko dau etxea?"
GORANZKO(A)	GORAZKOA	Korrozkadea.
GORGUIL(A)	GORGUILLE	Animalien samearen parte bat, zintzurra dagoan lekua.
GRINISTUKA	GRIÑISTUKA	Oihuka.
Galdetzaila + GURA	Galdetzaila +GURE	NORGURA= edonor; NOIZGURA=edonoz; NONGURA= edonon; NORAGURA= edonora; ZERGURA= edozer; ZENBAT-GURA= gura dan beste.
GURATA	GURETA	Nahita.

HALANDA ZE	ALANDASE	Horregaitik, horren ondorioz.
HANDIKERIATAN	ANDIKERIETAN, ANDIKERITXAN	Handinahian, nagusien gauzak egiten ibili.
HAOR/HAORI	AOR/AORI	Forma indartuak. Horra hor, Aiko hor. "Haor daukazu, aurre-aurrean"; "Haori da lehen esan deusudan autoa".
HONDINO(KARREN)	ONDINO(KARREN)	Oraindik. "Zagoz trankil, hondinokarren laurak bere ez dira-eta".
HONTXE	ONTXE	Oraintxe. "Urten egin dot. Hontxe etorriko naz atzera".

ZELAN IDATZI?

ZELAN ESATEN DOGU?

ESANGUREA
ESANGUREA

IDEGI, EDEGI	IDI, IRI, EDEI	Ireki.
IDUN(A)	IDUNE	Samea. Hortik dator "idunekoa".
IRETARGI(A)	I(RE)TARGIE, IGETARGIE	Ilargia.
IGURDI	IGURDI	Igurtzi.
HIL-KANPAI(AK)	IL-KANPAK	Herrian nonor hiltzen danean kanpai-hots berezia ateraten da.
INIZITU(A)	IÑESTUE, IÑESETUE	Tximista, justuria.
INETASI(A)	IÑETASIE	Kazkabarra, harria, txingorra, abazuza.
INKAU	INKETU, INKEU	Zeozeri sakatu, indarra eginda nonon sartu.
HUNTZORRI(A)	INTZURRIA	Huntza; horman gora egiten dauen landarea.
IPITU	IPITU, IPITTU	Ganorea, sustantzia, fundamentoa. "Ipitu gitxikoa da hori". "Ez daukat gaur ezertarako ipiturik".
IZARRIK	IXARRIK	Esna, esnatuta, itzarrik.
IZUR(RAK)	ISURREK	1) Erropetan apropos zein gura barik egiten diran tolesdurak. "Frunce" edo "pliegue". "Izurrez beteko goena". 2) Tximurrak.
IZUTUTA	ISUTUTE	Izuaren izuaz bere onetik aterata. Bildurtuta, asustauta. "Justuriagaz kortako animaliak izututa dagoz".
ITOGIN(A)	ITTUGIÑE, ITOKIÑE	Tetxuko zuloa, ura pasetan ixten dauena.
ISIOTU	IXETU	Biztu.

JAGI	JAGI	Nonondik altzatu/altxatu.
JAKAN(A)	JAKANA	Gitxi eta txarto jaten dauena. "Jakan hutsa da gure umea".
JANGONEKO	JANGONEKO	Asmatutako munduan, gurako leuke horrek. "Jangonekoko markesa da hori" izango baleu, egingo leuke.
JUBOI(A)	JUGOIA	Barruko goiko erropea. Gaztelaniazko "jubón" berbatik dator.
JUSTURI(A)	JUSTURIE	Tximista, inizitua, oinaztarria.

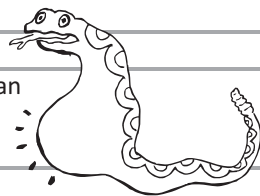
KADERA(K)	KADERA(K), KADARA(K)	Oinak. "Kaderetako mina".
KAKA-ZIRIN(A)	KAKASIRIÑE	Beheranzkoa.
KARGU EGIN	Gobernau, jagon, kasu egin	NORI kasua hartzen dau. "Egin kargu esnari ganezka egin ze daian". "Egiozu kargu umeari".

ZELAN IDATZI? ZELAN ESATEN DOGU?

ESANGUREA ESANGUREA

KARRADERAN	KARRADERAN	Korrika, galapan, andaran, prisaka.
KARRAJU(A)	KARRAJUE, KARREJUA	1) Baserrietan suetetik gortara bitartean dagoan pasabidea. 2) Idi probetako ibilgua.
KARRETILA	KARRETXILLE, KARROTXILLE	Gaztelaniazko "carretilla"ren moldaketa.
KAUSKITU	KAUSKITU	Haginka egin, kausk egin. Hots-hitza da.
KATIGATU, KATIGAU	KATIATU, KATIKETU, KATIRETU	Soka edo halakoren batean lotuta geratu. "Kate" hitzetik dator, katean lotu. "Enredarse, engancharse". "Sasiartetik pasau eta bertan katigatu jat gonea".
KIKAR(e)A	TXIKEREA	Taza txikitxua.
KILIN-KOLON	KILIN-KOLON	"Kili-kolo"ren aldakia.
KINA(t)U	KIÑEU, KIÑA	1) Zorrotza dan zezegaz akuilatu, haragian sartu (zerbait egin dezan). 2) Bultzatu, zirikatu, zerbait egiten bultzatu.
KIRKIL(A)	KIRKILA	Kilkerra, txirri-txirria.
KIRTEN(A)	KIRTENA	Heldulekua (sartenarena edo beste tresna batena).
KISKET(A)	KISKETA	Atea zabaltzeko erabilten dan eskukoa.
KOITADU(A)	KOITTEDUE	Gizajo, errukarri; eskasa. Modu eskasari bere esaten jako: "Ibilkera koitadua dauka horrek".
KOIU	KOIU	Hartu.
KOPIN(A)	KOPIÑE	Pertsona apaina, elegantea, arteza eta ondo jantzia.
KOPAU(A)	KOPUE	Janari txiki eta arina. "Koaputxu bat janda, lanari ekin eutsan".
KORRONTZI	KORRONTZI	Kaka-zirina, pirria.
KOTXET EGIN	KOTXET EGIN	Bete-bete egin edo asko jan ostean. "kotxet nago": ok eginda nago.
KOTXO(A)	KOTXOA	Zenbait elikagairi barruan egiten jaken harra.
KUKUKA	KUKUKE	Zerbaiti ezkutuko lekutik begiratu. "Kuku bat egingo deutsut ea zelan zabilzen": bisitan joango naiatzu, baina sartu-urtena baino ez da izango.

LABAN EGIN

LABAN EIÑ

Laprast egin, irrist egin.

LANTZAR(RA)

LANTZARRA

Bedarrez beteko lur-saila, landuten ez dana.

LANTZEAN BEHINEAN	LANTZEMIÑE(T)AN, LANTZINBIÑETAN	Noizean behin, batzuetan.
LAPRAST EGIN	LAPRAST EIÑ	Laban egin, irrist egin.
LARAKO(A)	LARAKUE	Gurdiak ihes egin ez egiteko palua.
LARATZU	LARATZUE	Beheko suko kako moduko bat galdareari eusteko erabilten dana.
LASKI(A)	LASKIA	Desordenatua, itxura edota gauzak zaintzen ez dituana.
LASKITU	LASKITTU	Desordenatu, nahastu.
LASTATEGI(A)/ LASTEGI(A)	LASTATEGIE/ LASTEGIE	Lastoa eta galtzua gordeten dan gortaren goiko aldea.
LEIXIB(e)A	LEIXIBEA	Garbitu barri dagoan erropa moltzoa (bogadea).
LEBA(RIK)	LEBA(RIK)	Garrantzi(rik), ardura(rik), ezezko esaldietan (galderetan bere bai). “Ez deust lebarik”, “Ez dauka lebarik”, “Badeutsu lebarik ala?”, “Leba deutsu?”
LORRINDU	LORRINDU, LORRINDDU	Kakaztu.
LORRIN(A)	LORRIÑE	1) Eguraldi euritsua. 2) Landareei egualdiaren erruz sartzen jaken gaixotasuna.
LOTU	LOTU	Gelditu, geratu. “Gaur etxean lotuko naz” “Lotu zara inogaz gaur ala?” “Zertan lotu zarie ba?”
LUKI(A)	LUKIE	Azeria, azagarria.
LUPETZ(A)	LUPETZA	Basea eta basatza.
LURRA JORRATU	LURRE JORRATU	Lurra landu.

MADARIKATU(A)	MADARIKATUE	Barrabana. “Gizon madarikatua!”
MAINAK EGIN	MAÑEK EIÑ	Kapritxoarren negar egitea.
MAMARROA	MAMARROA	Umeak bildurtuten dituana, papaoa.
MAILUKI(A)	MAILLUKIE	Marrubiak.
MAKAL(IK)	MAKAL(IK)	Gaixorik.
MAKAR(RA)	MAKARRA	1) Txikia, argala (pertsonak eta ganadua). “Mutil makarra”. 2) Bardingoa (umeei esaten jake, ume barik gaztetxu diranean). “Ume bardingoa”.
MAKER(e)A	MAKEREA	1) Txarri emea. 2) Zikina, gari-garbia ez dana (pertsonei esaten jake, aurreko adieratik zabalduta).
MAKULU(AK)	MAKULUEK	Hankak txarto euki ezkerro, ibiltzen laguntzeko erabilten diranak. Gaur egun “muleta”k dira, baina berba hau gaztelaniazko “baculo”tik etorriko da, seguru antzean.

ZELAN IDATZI? ZELAN ESATEN DOGU?

ESANGUREA ESANGUREA

MAKUTO(A)	MAKUTOA, masuto	Egur mokorrek txikitzeko erabilten dan trontza. Makila luzea eta punta zabalerara beste makil lodiago bat.
MAMAL(e)A	MAMALEA	Emakumeentzako iraina. Torpea, gauzak ondo egiten ez dituana. Azkuek “mamarra” dakar.
MANTAR(RAK)	MANTARRAK	Erropa zaharrak, trapuak. Iraina bere bada: “Txarri mantarrok”.
MARITXU-TEILATUKO	MARITXU-TEILLETAKO, MARITXU-TALLETAKO	Marigorringo. “Maritxu-teilatuko gona gorriduna, e(u)tsi hagin zaharra eta ekarri barria”.
MASKELU(A)	MASKELUE	Esnea edateko katilua.
MATRAK(e)A	MATRAKEA	1) Istilua, nahastea, zalaparta; haserrea, eztabaida. “Matrakan ibili”: haserre egon, agirika ibili. 2) Karraka (Azkue).
MATXALEN(TXU)	MATXALEN(TXU)	Bandera, txatxala.
MAUTXI	MAUTXI	Neska txikientzako iraina. Leku desegokian dagoana, enbarazuan.
MEHATZ	MEATZ	Sakabanatuta, gitxi (ale batetik bestera tarte handia dagoala). Batez bere, landareak, ulea...
MEKO(A)	MEKOA	Argala, eskasa, ezereza.
MELOKOTOI(A)	MILLEKOTA	Mertxika.
MIGUR(e)A	BIGUREA	Zuhaitz zaharretan ateraten dan landara parasittoa. Mihura. Gaztelaniaz “muerdago”.
MIRA EGIN	MIRE EIÑ	Harritu. Latinezko “miro -are”, gaztelaniaz “admirar” emon dauena. “Mira egin deust etorri ez izanak”.
MIZKATU(A)	MISKETUE	Kapritxo asko dituana.
MIZKINA	MISKIÑA	Jan txarrekoa, edozer jaten ez dauena.
MISTO(AK)	MISTOAK	Pospoloak.
MOKIL(A)	MOKILLE	Lur zatia, mokorra.
MOKO PAINELU(A)	MOKOPAÑELUE	Musuzapia.
MOROKIL(A)	MOROKILLE	Arto urunez egindako papillea.
MORROI(A)	MORROIE	Mutikoa, gizona.
MOTXORTUTA	MOTXORTUTE	Haserretuta. Azkuek “motzor” dauka batuta eta gazteleraizko “tosco” dala esaten dau.
MUN(e)A	MUNEA	Bide edo solo bazterra, arean altutxuagoa. Mungia herriaren izena “mune+gana”tik ei dator
MURKO(A)	MURKOA	Astokiloa, oso fina ez dana.
MUSKIL(A)	MUSKILLE	Frutearen hondakina, barruko zati gogorra (sagarrak, madariak, piperrak...)
MUSTURTU	MUSTURTU	Musturrak (muturrak) jarri, haserretu.

NAHIA	NEIE	Zenbatgura; gura dan beste. Nahia egin/eragin: Gogaitu: "Nahia eginda nago / naukazu", "Nahia eragin deust".
NARRU(A)	NARRUE	Azala.
NAHASTE-BORRASTE(A)	NASTE-PORRASTE(A)	Nahastea, nahasketa.
NONTZEBARRI(A)	NONTZEBARRIE NUNTZEBARRIE	Barritsua.

HOPA!	OBA!	Ez horixe!, ka!, Bai zera! (eta antzekoen parekoa).
OBUAN EGON	OBUE OBO(E)N EGON	Zerbait jausi ez jausi egon edo ibili. "Obuan dabil": justu-justu dabil, "balanceándose".
OHIDALEZ	OIDALES	Nahiko ondo. "-Zelan zabilz? -Ohidanlez". "Ohi dan legez" formaren batuketa, beti bezala ibiltea seinale ona da antza.
OHIDALANGOA	OIDALUA, OIDALOA	Nahiko ona.
OIN	OIÑ	Orain.
OINATZ(AK)	OIÑATZAK, OÑETZAK	Lorrazak, pausua emondakoan ixten dan arrastoa.
OLGAU	OLGEU, OLGU	Jolastu.
ORTOZIK	ORTOSIK	Oinutsik.
OSTANTZEAN	OSTANTZEAN	Bestela, ezpabere. "Karraderan joan beharko dot, ostantzean galdu egingo dot autobusa"

OT(e)A

OTIA

- 1) Basoko landara mota bat. "Argoma".
- 2) Oiloak lo egiteko tokia.

PALATU(A)	PALATUE	Ugazaba biren basoak bereizteko egiten dan karkabea, munea, zuloa.
PAPAO(A)	PAPAU	Ergela, kokoloa, inozoa.
PARAJE	PARAJE	Hur, hurbil.
PARTIK(e)A	PARTIKIE	Gurdiaren palua.
PATINA	PATIÑE	Ura ateratzeko lurtean egiten dan zuloa.
PATXAD(e)A / FATXADA	PATXADIA/FATXADIA	Itxura.
PEKOROTZ(A) / BEKOROTZ(A)	PEKOROTZA/BEKOROTZA	Behiek egindako kaka, "Behi+korotza"
PIPERTUTA	PIPERTUTE	Haserretuta. "Piper" hitzetik dator, batzuetan pikatu egiten dau-eta.

ZELAN IDATZI? ZELAN ESATEN DOGU?

ESANGUREA ESANGUREA

PIRRI(A)	PIRRIE	1) Pertsona larria , urduria, ipurterrea (ondoko adieratik eratorria). 2) Kaka-zirina, kaka biguna.
PITIN BAT	PITIN BET	Apurtxu bat, gitxi, areantxu.
PITIPIN(A)	PITIPINĒ	Freskagarri bat. Txakolina egin ostean, lotzen dan mahatsari ura botata ateraten dana.
PITXILOTA	TXIRPILOTA	Tximeleta.
PLATERA GARBITU	PLATERA GARBITU	Dan-dana jan.
POLI	POLI	Pertsona bat aipatzeko. “Bai, poli”. “Polit” hitzetik etorri leiteke.
POPERREKA	POPARRAKA, POPERREKA	Astoa ostikadaka ibiltea; pertsona bat irainka, zarataka ibiltea (aurrekoaren erabilera-esparrua zabalduta).
PORASUZ	PORASUS, PODASUS	Poderioz. “Denporearen porasuz horrek bere amaitu dau bere beharra”.
POSPOLIN(A)	POSPOLINĒ	Eperra.
PRAKERRE(A)	PRAKERREA	Iraina da, batzutan ezizena. Pertsona minbera, ipurterrea, saputina, pirria.

-RIK HARA

-RIK ERA

Denporazko “barri” berbearen zentzua dauka. “Garbirik harako erropak”, “sartenerik hara”, “labarik harako ogia”, “Oherik harako itxurea”, “Oherik hara nago”.

SANO

SANO

Oso, txit. “Sano ondo egin dozu”.

SAPAZTO(A)	SAPASTOA	Ule luze desordenatua daukanari esaten jako. “Sapa”, izatez, (b)uztarria babesteko jartzen dan ardi-ulea da.
SARD(e)A	SARDEA	Bedarra batzeko tresnea.
SASI-ESKOLA	SASI-ESKOLA	Piper (egin). Gazterazko “pira”.
SASTEGIA	SASTEGIE	Etxaurreko gunea.
SATS EGINDA	SATS EGINDA	Sano nekatuta, apurtuta.
SEKULA EZ	SEKULE ES	Inoiz.
SEKULA BEDAR(RA)	SEKULU/ SEKULE BEDARRA	Bedar mota bat, hirusta gorria.
SIDURRI(A)	SIDURRIA	Arrasto, aztarna. “Sidurrik bere ez”: “ ni rastro”. “Sidurriak batu”: “datuak batu, arrastoari jarraitu”. “Hori beti ibiltzen da inoren sidurriak batzen”.
SIKERAN	SIKERAN	Behintzat, gitxienez.
SOKORRUKA	SOKORRUKA	Oihuka.

ZELAN IDATZI?**ZELAN ESATEN DOGU?****ESANGUREA**
ESANGUREA

SOR EGON	SOR EGON	Torpe egon, mobiduteko arazoak izan.
SORKI(A)	SORKIE	Suetean edo ezkaratzean erabilten dan trapua.
SUGANDILA	SAGUTXILE, SUGELINTXE, SUGUNTXILE	Sugandila, sugelandara.
SURZILO(A)	SURTZILLOA, SUNTZILLOA	Sudur ziloa edo zuloa.
SUSTER(RAK)	SUSTERRAK	Sustraiak.
SUETEA	SUTEA	Sukaldea, eskaratza.

TAKET(A)	TAKETA	Hesia egiteko postea. Egur zati luzanga eta arteza. "Taketa lez egon": gogor egon, osasuntsu egon.
TANK(E)A	TANKEA, TANKALEA	Pote, tanga
TANKIN(A)	TANKIÑE, KANTIÑE	Likidoak eroateko ontzia. Gaztelaniazko "cantina"ren metatesia da.
TANTAI(A)	TANTAIE	1) Arbolearen adarrik artezena. 2) Altu-altua.
TARDANTZ(e)A	TARDANTZEA	Mutiko edo neskatila gaztea etxean eduki nahi ez danean auzokoarenera "tardantza" bila botaten da, izan ez da ezer, bertan gelditzeko amarru bat baino; auzokoak ondo ulertzen dau umea bere ondoan euki behar dauela denbora batez. "Tira, umeok, zoaze bestaldera eta esaiozue tardantzea emoteko".
TARRATAD(e)A	TARRATADEA	1) Oihaletan egiten dan urradurea. 2) Erropeak apurtukeran egiten dauen zaratea. 3) Uzkerraren zaratea. (Aurreko adieratik zabaldua).
TATARREZ	TATARRES	Narras, arrastaka.
TAUKI	TAUKI	1) Gauzak txikitzekeo egurra. "Picador". 2) Aulkia.
TIRA TIROK/ TIROZU / TIROZUE	TIRE TIROK/ TIROSU/ TIROSUE	Pertsona bati zezortan arin ibilteko esaten jako. "Tirozu, prisaz nabil eta". Besteak esaten dauena neurri baten onartzen dala esateko bere erabilten da: "Tira, ba, gogo handirik ez daukat, baina goazen".
TOTOA EGIN	TOTOA EGIN	Auzolana egin osteko jana edo alborokea.
TRABES	TRABES	Aldrebes, oker(retara). Txarto.
TRENTIN(A)	TRENTIÑE	Ganorea, pertsona batek daukan abiadura. "Trentin eskasa dauko horrek beharrean"; "Trentinbako hutsa da".

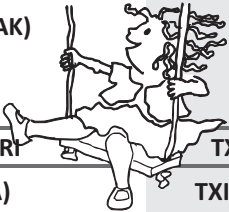

ZELAN IDATZI? ZELAN ESATEN DOGU?

ESANGUREA ESANGUREA

TRILAU	TRILLEU	Gutziz apurtu, suntsitu, sats eginda itxi. Gaztelaniazko “trillar”etik.
TRIPAZORRI(AK)	TRIPASORRIEK	Gosea danean tripek egiten daberen zaratea eta kili-kilia.
TRONBIL(A)	TRONBILLE	Troinua, korapiloa, anbulua.
TRUKUTZ(A)	TRUKUTXE, TRUKUTXA	Trongoa, kirtena; arbolea ebagiten danean lurrari lotua geratzen dan zatia.
TUNTUR(RA)	TUNTURRE	Laua dan gauza batetik ateraten dan tontortxua.
TUTUBIOTU	TUTUBIOTU	Buruz nahastu, arrazonamenduetan nahastu. Azkuerena ustez, “burubiotu” formaren aldakia da.
TUTU(A)	TUTUE	Eperdia, atzeko partea (kolokiala).
TXAKUR-AMES(ET)AK EGIN	TXAKUR-AMES(ET)AK EIÑ	Errealidadetik asago dagozan pentsamenduak izan.
TXAKUR-EZTULA	TXAKUR-ESTULE	Eztul txarra, eztul sikua.
TXANK(e)A	TXANKEA	1) Hankea. 2) Sota (karta jokoan).
TXANKILA	TXANKILLE	Ahula eta argala.
TXANTEL(A)	TXANTELA	Txartela, billetea. Treneko txantelak jolaseko trukeetarako erabilten ziran: txantel berdeak bat balio eban eta urdinak bi.
TXAPIN(AK)	TXAPIÑEK	Galtzerdien antzeko oinetako batzuk. Kaderak babestekoak.
TXATXAL(e)A	TXATXALEA	1) Sustantzi handirik ez daukan pertsona, neskea. 2) Alua (emakumearen sexu organua).
TXATXAMARKA EGIN	TXATXAMARKA EIÑ	Atzamarka egin.
TXIKER(RA)	TXIKER(RA)	Txikia.
TXILIN(A)	TXILIÑE	1) Kanpai txikia. 2) Umearen pitilina.
TXIMUR(RAK)	TXIMURREK	Zimurrak, azalaren tolesdurak.
TXINBO(AK)	TXINBO(AK)	Umeak olgetako zabua, kolunpioa.
TXIRI-TXIRI	TXIRI-TXIRI	Astiro, geldiro, apurka-apurka (mobimentua).
TXIZTIL(A)	TXISTILLE	1) Tanta. “Euri-txiztilak” 2) “Bapere ez” (ezezko enfatikoetan) . “Ez dau txintilik ulertu”: “ez dau brintzik ulertu “, “ez dau piperrik ulertu”.

TXIXILU(A), ZIZEILU(A)	TXIXILUE, TXITXILUE	Sueteko jesarlekua, atzeduna.
TXOKIN(A), ZOTIN(A), TXOTEN(A)	TXOKIÑE	Zotina.
TXOLIN(A)	TXOLIÑE	Buru arina.
TXOMIN-BEDAR(RA)	TXOMIN-BEDARRA	Ortuan ateraten dan bedar txarra; kendu arren bere, segiduan atzera urtetan dauena.
TXORROTAD(e) A	TXORROTADEA	Likido apur bat.
TXORT(e)A	TXORTEA	1) Batuzko "sorta", eskukadea. 2) Koletea.
TXOR-TXOR	TXOR-TXOR	Berbetan isildu barik.

UGARAXO(A)	UGASIOA, URGERIXO	Algel txikia.
UGAL(A)	UGELA, UBELA	1) (Uhala) narru zati luzea. 2) (Uhala) narruzko garrikoa; "ugala": "garriko ugala". 3) Autoko jesarlekuari lotzeko garrikoa.
UGAZABA; UGAZABANDREA	USABA; USABANDREA	Jabea, nagusia, agintaria.
UGERDO(A)	UGERDOA	Pertsona lohia, zikina, desatsegina. Irain gogorra da. "Uger" berbatik dator.
UGER(RA)	UGERRA	1) Zikina, lohia. 2) Landareen gaizoa, gorrina. "Mildiu". 3) Herdoila.
UGERTU	UGERTU	Ugerrak jan, herdoildu.
UME MIK(e)A	UME MIKEA	Misketua, mainontzia.
UNEKAD(e)A	UNEKADEA	1) Sasoi bat(ean), aldikadea. 2) Gune, tarte, unada. "Alkondara horrek zelango zuri-unekadak daukoz?"
UREGARRI	UREGARRI	Ura edateko gogoz.
UPEALAKO(A)	EUPELAKO	Itzela, sano handia. Iparraldean animaliakoa.
URRATU	URRUTU	Zerbaiti azaleko zauria egin. "Ahotsa urratu": berba egin ezinik egon.
URRATU(A)	URRUTUE	Zauria; erropako tarratada txikia.
URTARRILA, ZEZEILA, MARTIA, APIRILA (JORRAILA), MAIATZA (ORRILA, LORAILA), BAGILA, GARAGARRILA, ABUZZUA (DAGONILA), IRAILA, URRIA (URRIETA), ZEMENDIA, ABENDUA (GABONILA)	URTARRILLE, SESILLE, MARTIE, APRILLE (JORRAILLE), MAIETZA, (ORRILLE, LORAILLE), BAGILLE, GARAGARRILLE, DAGONILLE, IR(A)ILLE, URRIE, SEMENDIE, ABENDUE (GABONILLE)	Hileen izenak.
UZTARKU(A)	SUSTRUJUE	Ortzadarra, erromako zubia, ostarkua, ostadarra.

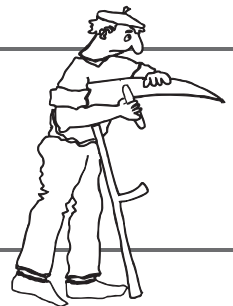

ZELAN IDATZI? ZELAN ESATEN DOGU?

ESANGUREA ESANGUREA

ZAHAGI(A)	SAGIA	Ardaoa gordeteko narru nagusia.
ZALDAR(RA)	SALDARRA	Pikor, garau, handitua.
ZANATENES	SANATENES	Errezuz eta bedarrez egiten dan sendatze prozesua. Beste leku batzuetan: "santiretu" edo "santigitu".
ZARAN(A)	SARANA	Baserri munduan bedarra eta antzekoak batzeko erabilten dan otzara sakona.
ZARRANTZ(e)A, TXARRANTX(e)A	SARRANTZEA	Ganadua garbitzeko eskula. Pertsona latza eta grazia bakoa danean bere esaten joko: "Zarrantzea langoa da".
ZARRAZOI(A)	SARRASOIA	Behe-lainoa, laino itxia.
ZATAR(RA)	SATARRA	Gaiztoa, lohia.
ZERKOR(RA)	SEKORRA	Behiaren arra, baina gaztea.
ZELEMIN(A)	SELEMINE	Neurri txikia, batez bere garia eta artoa neurtzeko. Arabeeek ekarritakoa ei da eta, sasoi baten, Gaztelan bere erabiltzen zan.
ZENTEILA	SENTALLEA	Barrabana. "Zenteila lupuok!". "Zenteila-hotsean joan zan= arin-arin, andaran".
ZILO(A)	SILLOA	Zuloa.
ZINTZ EGIN	SINTZ EGIN	Mokoak kentzeko indarra egin.
ZOHI(A)	SOIA	Lurraren goiko partea, edo geruza.
ZORROZTARRI(A), ZORROTZARRI(A)	SORROSTARRIE	Kodainea zorroztuteko harrizko tresna.
ZOTZIK ALBORA (EGIN EZ)	SOTZIK ALBORA (EiÑ ES)	Lanik ez egin. Gaztelerazko "(no dar) ni golpe". "Horrek goiz osoan ez dau zotzik albora bere egin".
ZURITU	SURITU	Azala kendu.
ZURRUT	SURRUT	Edateko modua (Tragoa, zopa-edo koilararik gabe hartzea).
ZUHURTU	SURTU	Izartu.
ZULDARRA	SULDARRA	Animaliei batzuetan sortzen jaken gatxa: Garoa da eta heltzen danean harrak urteten dau bertatik.
ZURTZ EGINDA	SURTZ EINDA, SURTZ INTXE	Harrituta.
ZUZU(A) /TXUTXU(A)	SUSUE	Zeozeren gogoa (izan). "Beti dabil kotxe barriren zuzuan".

Mungiako
ikastetxeak

MUNGIA
UDALA *astione*

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza
DEPARTAMENTO DE CULTURA
Viceconsejería de Política Lingüística

Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia
Kultura Saila
Departamento de Cultura